

Szakács Béla Zsolt

EGY LEVELEZŐLAP A SZENTKORONÁRÓL

Mások levelei közt turkálni enyhén szólva illetlenség. Menti a helyzetet, ha az ember az iratot egy nyilvános gyűjteményben találja. Őriz ugyanis a bonni művészettörténeti tanszék (Kunsthistorisches Institut, Friedrich-Wilhelm-Universität) könyvtára egy magyar nyelvű különlenyomatot a Szentkoronáról, a szerző ajánlásával. Otto von Falke 1930. február 6-i keltezéssel küldte a francia Alpokban telelő Marc Rosenbergnak az *Archaeologiai Értesítő*ben frissen megjelent cikkét.¹

Otto von Falkét (1862–1942) mint a berlini múzeumok volt főigazgatóját, egyszersmind a középkori ötvösség egyik legnevesebb szaktekintélyét röviddel nyugdíjba vonulása után, 1928-ban érte az a valóban kivételes megtiszteltetés,² hogy röviden megtekinthette a nemzeti ereklyeként őrzött Szentkoronát. Tapasztalatait a magyarok unszolásra tette közzé – ami számukra azért is fontos lehetett, mert a hazai kutatókkal ellentétben a külföldi tudósok addig rendre a *corona latina* késői, tehát nem Szent István-kori datálása mellett foglaltak állást.³ A téma a címzett számára sem lehetett közömbös: Marc Rosenberg (1852–1930) maga is foglalkozott már a koronával 1916-ban egy rövidebb dolgozatban.⁴ A cikket még megkapta és annál könnyebben elolvashatta, mivel teljes terjedelmében közölték németül is. Az idős kutató még ugyanabban az évben, szeptember 4-én elhunyt; a különlenyomatot 1932-ben vették leltárba a bonni könyvtárban. A nyomtatványba beragasztottak egy levelezőlapot is, amely (a *Welfenschatz*ra vonatkozó információk mellett) fényt vet az írás keletkezési körülményeire, ezért teljes terjedelmében közöljük:

Herrn Professor M. Rosenberg
Hotel la Girelle,
Juan-les-Pines (Alpes maritimes), Frankreich

Verehrter Herr Geheimrat

Gleichzeitig schicke ich als Drucksache einen kleinen / Aufsatz⁵ über die Stephanskrone, den zu schreiben ich dem / Arch[aeologiai] Ertesítő nach der Besichtigung von 1928⁶ nicht / verweigern konnte. Mir ist die Sache bei 10 Minuten / Autopsie leidlich klar geworden, den Lesern aber / schwerlich, weil die im Pantheon⁷ geübte Kunst, auch / aus schwachen Photos gute Clichés herauszukitzeln / in Pest noch nicht bekannt ist. – Ich habe die vorige / Woche in einem Banksafe in Aarau beim Welfenschatz⁸ ver- / bracht, zusammen mit Swarzenski u[nd] Rob[ert] Schmidt, da wir / 3 bis April einen raisonablen Katalog⁹ heraus-

bringen sollen. / Auf meinen Teil fällt das hochroman[ische]. Jahrhundert u[nd] / mein alter Freund Eilbertus Col[oniensis]¹⁰ ist erneut in meiner // Achtung gestiegen. Wenn / man nur mehr Zeit htte! / Ich hoffe u[nd] wünsche, daß / Sie in diesem selbst hier / vorfrühlingshaften / Winter die rechte Er- / holung finden u[nd] / bleibe / in alter Verehrung

Ihr erg[e]benster]

Falke

Berlin, den 6. II. 30

JEGYZETEK

1 Otto von Falke: A szent korona = *Archaeologiai Értesítő* XLIII (1929) 125–137.

2 Jogosan panaszkodott a korona megközelíthetlenségéről már Kondakov is 1892-ben: „In neuester Zeit, im Jahre 1881, veranlasste der ungarische Reichstag die Veröffentlichung des Denkmals in einer – nicht besonderes gelungenen – chromolithographischen Copie. Seit dem kann die mit anderen Reichsinsignien in der Burg zu Pest aufbewahrte Krone nur mit besonderer Erlaubnis des Reichstages in Augenschein genommen werden.“ N. Kondakov: *Geschichte und Denkmäler byzantinischen Emails*. Byzantinische Zellen-Emails. Sammlung A. W. Swenig-rodskoi. Frankfurt a. M. 1892, 239. 1.j.

3 Így Kondakov i. m. 242; Émile Molinier: *Histoire générale des arts appliqués* IV. L'orfèvrerie religieuse et civile I. Paris: Librairie Centrale des Beaux-Arts, 1901, 54–55; Charles Diehl: *Manuel de l'art byzantin*, Paris: Picard, 1910, 665; O. M. Dalton: *Byzantin Art and Archaeology*, Oxford: Clarendon, 1911, 526 (bár ő csak ismerteti Kondakov nézetét, ahogy az 504. oldalon Bock ellenkező véleményét is); és Rosenberg is erre hajlik, l. a következő jegyzetet!

4 Marc Rosenberg: *Sacra Regni Hungariae Corona* = *Der Cicerone* IX (1917) 41–52. Ugyanez egy önálló füzetként is megjelent, 1916. november 21-i keltezéssel, h.n. (18 oldal + 3 tábla).

5 A különnyomaton a szerző ajánlása: Herrn Geheimrat Marc Rosenberg / mit besten Grüßen / erg. Falke. A nyomtatvány leltári száma: 32D15755, őrzési helye: JF 802/1

6 Falke, mint a dolgozat bevezetőjében is megjegyzi, a Nemzetközi Múzeumszövetség 1928-as budapesti kongresszusa alkalmával tekinthette meg a Szentkoronát.

7 A *Pantheon* (Monatsschrift für Freunde und Sammler der Kunst) 1928-tól jelent (illetve 1960 óta ismét jelenik) meg a

müncheneri Bruckmann kiadónál. Falke, mint a folyóirat alapítója, főmunkatársa és szerkesztője (1932-ig August L. Meyerrel, majd haláláig egyedül) számos cikket írt bele, egyebek közt a Welfenschatzról (Der Welfenschatz = *Pantheon* II (1928) 582–587; Hildesheimer Goldschmiedewerke des 12. Jahrhunderts im Welfenschatz = *Pantheon* V (1930) 266–274) és Marc Rosenberg magángyűjteményéről is (Die Schmucksammlung Marc Rosenberg = *Pantheon* IV (1929) 416–417. – a gyűjteményről Falke készített katalógust is: *Sammlung Marc Rosenberg*. Ausstellungs- und Versteigerungskatalog, 1929). Falke halála után Robert Schmidt szerkesztette tovább a folyóiratot. A *Pantheon*ban több köszöntés és méltatás is megjelent az alapítóról: Robert Schmidt: Zu Otto v. Falkes siebzigstem Geburtstage = *Pantheon* IX (1932) 168–169; Richard Graul: Otto von Falke zum 75. Geburtstag = *Pantheon* XIX (1937) 159; Robert Schmidt: Otto von Falke zum 80. Geburtstag = *Pantheon* XXIX (1942) 121; Erich Meyer: Otto von Falke = *Pantheon* XXX (1942) 234. A legrészletesebb méltatás: Robert Schmidt: Otto von Falke = *Jahrbuch der Preussischen Kunstsammlungen* 73 (1942) 127–132.

8 A kincs az 1867-es megállapodás értelmében a hannoveri királyi ház magántulajdonának számított, és még ez évtől a Bécs melletti Schloß Penzingben őrizték, majd 1869-től a bécsi Museum für Kunst und Industrie kiállítására kölcsönözték (mellesleg a múzeum igazgatóhelyettese, majd igazgatója Otto v. Falke apja, Jacob v. Falke volt 1864-től ill. 1885–95 között; ehhez l. részletesebben: Jacob v. Falke: *Lebenserinnerungen*. Leipzig: Meyer, 1897). Az 1890-es években a felső-ausztriai Gmundenbe került, 1918-ban rövid időre Svájcban helyezték biztonságba, majd visszakerült Gmundenbe, ahonnan 1927-ben szállították egy svájci bankba (mint a levelezőlappból kiderül: Arauba), hogy előkészítsék a kincs eladását. 1930-ban vette meg

egy német műkereskedő-csoport, még ugyanez évben tudományos katalógus is készült hozzá (l. a következő jegyzetet), és kiállították Frankfurtban és Berlinben (az előbbi katalógusa: *Der Welfenschatz*. Katalog der Ausstellung im Städtischen Kunstinstitut. Frankfurt a. M. 1930). 1935-ben a kincsnek még mintegy a felét sikerült a berlini múzeumnak megvásárolnia, a többi addigra főleg amerikai múzeumok és magángyűjtők között szóródott szét. A kincs történetéhez újabban: Dietrich Kötzsche: *Der Welfenschatz im Berliner Kunstgewerbemuseum*. Berlin: Staatliche Museen Preußischer Kulturbesitz, 1973; Patrick M. de Winter: *The Sacral Treasure of the Guelfs* = *The Bulletin of the Cleveland Museum of Art*, 72 (1985) 1–160 (ugyanaz németül, más képanyaggal: *Der Welfenschatz*. Hannover: Touristbuch, 1986).

9 *Der Welfenschatz*. Der Reliquiar-schatz des brandenburgischen Domes aus dem

Besitz des herzoglichen Hauses Braunschweig-Lüneburg. Hrsg. v. Otto von Falke, Robert Schmidt und Georg Swarzenski. Frankfurt a. M.: Frankfurter Verlag-Anstalt, 1930.

10 Eilbertus Coloniensissel, a jeles XII. századi kölni ötvössel Falke ismételtlen foglalkozott korábban: Eilbertus Coloniensis = *Beiträge zur Kunstgeschichte*. Franz Wickhoff gewidmet. Wien: A. Schroll, 1903. 25–32.; *Deutsche Schmelzarbeiten des Mittelalters und andere Kunstwerke der kunst-historischen Ausstellung zu Düsseldorf 1902*. Hrsg. v. Otto von Falke – Heinrich Frauberger (utóbbi, a múzeum igazgatója, nem vett részt a kiadvány tudományos előkészítésében), Frankfurt a. M.: Joseph Baer – Heinrich Keller, 1904. 21–26. valamint: Otto von Falke – Georg Swarzenski: *Das Kunstgewerbe im Mittelalter = Illustrierte Geschichte des Kunstgewerbes I*. Hrsg. v. Georg Lehnert, Berlin: Oldenburg, é.n. 1908–9 169–422, itt: 274–275.

